

NICOLAE BALOTĂ, CAIETUL ALBASTRU – A WAY TO THE SELF

Mirela Dredețianu, Assist. Prof., PhD, University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu Mureș

Abstract: Compared to André Gide's courage, who had no shame in the discrepancy between the deep and the shallow ego, Nicolae Balota's Caietul albastru (Blue Notebook) is organized as a data warehouse with no rift between the shallow and the deep facet. A drawer literature, apparently with a fantastic story (lost, found, re-written), the diary is a way of understanding the conservative Nicolae Balota at twilight, by using a diary written in his youth.

This is not a journal in which the author flatters himself, nor is it a narcissist or compensatory diary, but simply a diary in which anxieties are removed, and individual as well as utopian and historical coloring are refused. Information on the status of the librarian, researcher, university professor, even if spontaneous, lack deliberation and detail, and the Blue Notebook lacks the strategy of pace and despair. The ludic is not linked with infinite polishing of the text, rather with the ability to discover what is authentic in one's own autobiography. There is here a time of experience and one of remembering, but initially, for Nicolae Balota, the diary was secret and its transformation into an act of public destination requires, necessarily, the interventions he termed Remember, while we have termed them threshold-curtains.

Although he seems a romantic, the author regards himself from the outside and the saved diary functions neither as release, nor as rescue, but is a secondary creation, without tragedy, and without being pushed by reason or idolatry reasons. Secrecy seems an accident and the space between history and writing, increased in interventions noted in Remember, is but a piece of evidence. Compared to ID Sîrbu's diary, where the author builds aphorisms and ironic portraits, we see that the rules are totally different with Nicolae Balota. His writing seems an initiation creation and, despite all its theories, the diary without large breaks, is written for himself. The artistic and the human ideal are not too clear, nor challenging, but it is certain that motivation is ethical and only later psychotherapeutical, and finally aesthetical and religious. We believe that his diary is a spiritual exercise through which, apparently secretly, the author, would rather be a writer than a critic.

Keywords: diary, labyrinth, curtains-initiation thresholds.

Încă din 1981, Eugen Simion demonstra, în *Întoarcerea autorului*, cât de important este, pentru un critic literar, să parcurgă jurnalul intim al scriitorului cu care se confruntă. E. Simion observa că există două peronaje în orice jurnal, unul care apare drept emblema autorului reprezentativ, altul ascuns printre rânduri. Față de curajul lui André Gide, care nu se mai rușina de discrepanța dintre eul profund și eul superficial, *Caietul albastru* a lui Nicolae Balotă se organizează drept un depozit de date în care nu apare o ruptură între fațeta superficială și aceea profundă. O literatură de sertar, aparent cu o poveste fantastică (pierdut, regăsit, re-scris), jurnalul reprezintă un mod de a-l înțelege pe conservatorul Nicolae Balotă, în timpul crepuscular, cu ajutorul unui jurnal scris în tinerețe. Marile pauze sunt depășite cu ajutorul unei întoarceri deliberative asupra timpului trecut, întoarcere realizată prin re-scrieri

și re-interpretări ale momentului anterior. Interesant este că autorul se refugiază în intimism, și la vârsta tinereții, și la aceea a maturității, cu toate că noi admitem că secretul ordonator ține de imaginea unui om ce-și refuză viața, și în exterior, și în intimitate, preferând să-și asume, pe rând, măștile preluate din cărțile altor autori.

Nu este vorba de un jurnal în care autorul se flatează pe el însuși, nu este vorba nici de un jurnal narcisiac, sau compensatoriu, ci, pur și simplu, este un jurnal în care se extirpează angoasele, se refuză coloratura individuală, alături de aceea utopică și istorică. Informațiile asupra statutului de bibliotecar, de cercetător, de profesor universitar, chiar dacă sunt spontane, sunt lipsite de deliberări și de detalii, iar *Caietului albastru* îi lipsește strategia ritmului și a disperării. Elementul ludic nu ține de șlefuirea la infinit a textului, ci de capacitatea de a descoperi ceea ce este autentic în propria autobiografie.

Aici intervine părerea noastră, o mică teorie care sugerează, că refuzând să coboare în pivnițele eului profund, refuzând să țină seama de adolescenți și de femei, sau să noteze pagini crude, autorul refuză confesiunea și creează un roman al pudorii. Pe scurt, Nicolae Balotă refuză atât infernul cât și paradisul, descoperind doar purgatoriul. Jurnalul său are foarte puțini structuri de eseu și de comentarii ale libidoului, precum și comentarii ale metafizicului, *Caietul albastru* fiind un jurnal despre implicarea cu luciditate în lumea creatorilor.

Cu toate că pare un romantic, autorul se privește pe sine din afară, iar jurnalul salvat nu are funcția nici de eliberare, nici de salvare, ci este o creație secundară, fără tragicism, și fără a fi împins de motivul amoros sau de acela idolatru. Clandestinitatea pare un accident și spațiul dintre istorie și scriitură, mărit în intervențiile notate în *Remember*, nu este decât o mărturie. Scrisul său pare o creație inițiativă și, cu toate teoriile sale, jurnalul, fără mari pauze, este scris pentru el însuși.

Caietul albastru este organizat în două părți distincte cu trimiteri simbolice, pe care le simțim oarecum similare cu acelea ale lui Goethe din *Poezie și adevăr*, împărțire simbolică între *Timpul mort* 1954-1955 și *Remember* 1991-1998. În 1998, autorul se ocupă de el, de Nicolae Balotă, drept subiect constructor al întregii serii de cuvinte la care ne vom referi noi. În *Caietul albastru*, el, omul, se privește dinlăuntru și își propune o rezolvare infinită și antitetică a propriei povești.

În încercarea de a vorbi despre lumea pe care a cunoscut-o, autorul aduce mărturia, documente și concluzii asupra modului în care s-a format ca ins prin intermediul lecturii; cu alte cuvinte, apare o răsturnare spectaculoasă de planuri, o încercare de anamneză a structurilor de rezistență și o încercare de amnezie a ceea ce era structură de suprafață. Fotografia triumfătoare de la sfârșitul volumului II rămâne o replică față de fotografia „istorică”, întâmplătoare, cu Lucian Blaga, cu Șt. Aug. Doinaș, I. Negoțescu, I. D. Sîrbu.

Caietul albastru conține, în volumul II, la pagina 543, un epilog. Autorul vede (în regăsirea caietului după 9 ani de detenție, 12 ani de peregrinări în străinătate) semne ale ieșirii din labirint. Salvatorul caietului, I. Negoțescu, susține că Nicolae Balotă este „singurul prieten adevărat”¹ Nu întâmplător e vorba de o strategie de scriitură utilizată de romantici și de semioticianul U. Eco în romanul *Numele trandafirului*, unde ordinea literară e autentică și plină de nuanțe.

Termenul de „jurnal intim” a apărut abia în secolul al XIX-lea, în engleză fiind folosit cuvântul *diary*, din care s-a ajuns la diarist. În 1946, Tudor Vianu discuta literatura subiectivă și o punea alături de reflecția morală, de meditație asupra intimității. Întrebarea este: „Pentru cine scrie jurnalul Nicolae Balotă?” Întrucât îl admira pe Montaigne, ale cărui *Eseuri*, din

¹ Nicolae Balotă, *Caietul albastru*, vol.II, Universal Dalsi, 2000, p.543.

1580, arătau că materia primă este propria lui personalitate, putem afirma că Nicolae Balotă scrie un jurnal datorită culturii, datorită unei filosofii existențiale, datorită nevoii de a face bilanțul.

Experiența socială a intrat într-un topos de manuscris regăsit. Real sau imaginar, *Caietul albastru* funcționează drept un instrument revendicativ, o provocare ce scapă oricărei explicații și care sugerează un statut de excepție pentru autorul jurnalului.

De altfel, privirea celui întors, înspăimântat, cu un „necessaire vechi” conținând cărți, se oprește asupra torționarului cu „ochi spălăciți, indiferenți”. Spaima călătorului urmărit de Securitate, în vagon, rămâne una dintre cele mai frumoase pagini în care se sugerează modul de a exista în anii postbelici. Fiecare descriere capătă o semnificație simbolică, precum scenele din dreptul mausoleului, scene în care „credeam că invoc în joacă Gloria și evocam, fără să știu, Moartea”². Tot simbolică ni se pare scena în care autorul se privește în oglinda de la toaletă, scena pe care o reia peste 7 ani, atunci când nu se mai poate recunoaște. Jurnalul așezat în plasa trenului după arestare și modul în care i se pun lui Nicolae Balotă ochelarii de soare reprezintă intrarea din lumea gloriei în lumea morții.

Structura prologului e foarte bine făcută, pentru că, în spatele lipsei privirii, în spatele ochelarelor, se zbat morțile celebre din epocă. Caietul gros, cu scoarțe tari, albastre, metamorfozat în jurnal, repertoriu, note, însemnări, reprezintă coloana vertebrală, reală sau imaginară, a acestui jurnal, scris pentru prieteni, pentru sertar, în timpul mort. Un student înfricoșat a salvat caietul, l-a anunțat pe I. Negoieșcu și i l-a dat mamei lui Nicolae Balotă.

Jurnalul se raportează la perioada pe care am numit-o bucureșteană, cu un *Remember* informativ în 1996, apoi, întorcându-se în 1954, la rătăcirile labirintice în casa Soranei și aceea a lui Dominic Stanca. Se poate vedea construcția lui prin dubla privire, de data aceasta, nu doar a unuia și a altuia, ci și a unui ins împărțit în timp de 30 de ani.

Imaginile despre relațiile dintre Nicolae Balotă și G. Bogdan-Duică, văzute prin prisma unui copil, creează o perdea, în care anxietatea „epurărilor” e mereu îndepărtată de eleganța stilistică a autorului. Fără să aibă o memorie a resentimentelor, Nicolae Balotă face trimiteri la perioada „Almanahului literar”, precum și la momentul re-scrierii jurnalului la Paris.

Rupturile atemporale din *Caietul albastru* din 1954 reprezintă o modalitate interesantă, făcând trimiteri atât la spiritul acelor ani, cât și la nevoia noastră de curățenie vizibilă în clipele

de distanțare:”Îmi spun uneori, în clipele de elan încrezător: dacă am fi în stare să ne așezăm în fața Luminii și am reuși să ne golim fie și numai într-un punct infinitesimal conștiința, prin transparența acesteia am fi năpădiți de lumina Adevărului și a Iubirii. Danezul are dreptate: boala ce ne duce spre moarte este disperarea. Dar unul dintre simptomele bolii spre moarte este refuzul Adevărului, este minciuna esențială.”³

Emblema purității o reprezintă Monseniorul Ghica, mort în închisoare și convins că moartea este marele act al vieții. Ceea ce este marcant în personalitatea lui Nicolae Balotă rămâne ingeniozitatea articulării, prin „enjambement” în text (*replica conformistului Bogdan-Duică fiind figura luminoasă a Monseniorului Ghica*).

Glisările amintirilor reale sau construite seamănă cu mișcările de „du-te, vino” din îmbinarea roților de tren, întrucât tulburătoare sunt tipologiile prietenilor din jurul lui Nicolae Balotă, începând cu aceea a lui Negoieșcu, Nego, cultivator al unei moderne *ars amandi*.

² idem, *ibidem*, vol.I, p.17

³ idem, *ibidem*, pp.54-55

Se poate afirma că, în paginile scrierii intime, Nicolae Balotă acceptă sinceritatea confesiunii, exactitatea și credibilitatea, dar scrie baroc, bizuindu-se pe descoperirea a ceea ce înseamnă frumosul și adevărul în cadrul unui ins convențional. Caracterul fragmentar oferit de discontinuitatea vieții este accentuat de capitolele intitulate *Remember*, care ar pune accentul pe o structurare detașată. În realitate, fragmentarismul reprezintă, conform textului lui Eugen Simion, o succesiune de nouă principii:

„Pe scurt: fragmentarismul reprezintă în jurnalul intim mai multe lucruri deodată și separat:

1). o formă de scriitură specifică; o formă glisantă, o fugă de la o formă la alta, o proză subiectivă în care eu vorbește adesea despre sine ca și când ar fi vorba de altul, de el...Barthes folosește deliberat în autoficțiunea citată mai înainte această ambiguitate a pronumelor personale (trecerea neanunțată de la je la il)...

2). un instrument al cunoașterii de sine,

3). un instrument de percepție și de înregistrare a lumii din afară (Le dehors, lumea ce ne poartă),

4). o respirație a spiritului confesiv,

5). o imagine a lumii exterioare și o imagine a lumii ca atare,

6). un mod suplu de a marca ritmurile timpului subiectiv în raport cu orologiul cosmic...

7). o provocare a operei (care este terminată, închisă, perfectă) și o consolidare a Albumului (un text potențial, elastic, imperfect, neutru, fără stil),

8). succesiunea aritmică a fragmentelor dă sugestia că discursul confesiv poate curge la infinit sau se poate opri chiar mâine, că ritmurile lui sunt, în fapt, imprevizibile,

9). practica fragmentului este relativ ușoară, mai ușoară oricum decât practica literară curentă, ea poate asocia mai multe genuri și, refuzând convențiile, poeticele constituite, își creează propria poetică și propria structură."⁴

Jurnalul intim al lui Nicolae Balotă respectă un pact ascuns, acela al regularității cotidiene, ca punct de plecare al *Caietului albastru*.

Însemnările din epoca apropiată publicării *Caietului albastru* sugerează că, în confesiunea sa la persoana I, din prima parte, lipsește detașarea; de aceea textul e intitulat *Caiet nu jurnal*, ambiguitatea fiind rezolvată prin inserția timpului recitirii jurnalului. Această fază o numim o fază a perdelelor-praguri inițiatice, perdele pe care Nicolae Balotă le pune voit pentru a evita o lume ternă, fără culoare.

Imaginea Monseniorului Ghica, împreună cu a lui Ion Negoïtescu, trimite la o fațetă ascunsă a eșecului seducătorului sedus. Avatariile conversiunii lui I. Negoïtescu la catolicism, precum și experiențele fostului asistent universitar, plecat de la Cluj la București, experiențele cu „oamenii de la cadre”, ce reprezintă un „du-te vino”, mai mult sau mai puțin zgomotos, împreună cu Remember-ul doamnei Bogdan-Duică și al lumii colegilor de la liceul clujean „George Barițiu”, explicațiile economice ale relației cu orașul București reprezintă un fel de note de subsol, memorialul reprezentând nu doar o falie, ci și o explicație, o re-lectură a faptelor petrecute cu 20 de ani mai târziu.

Revenirea la lumea gay formează fundalul pe care e mereu proiectată imaginea propriului eu. Explicațiile despre scrisori neprimite și reprimite sunt mici volute grațioase care

⁴ Eugen Simion, *Ficțiunea jurnalului intim Exista o poetica a jurnalului?*, Univers enciclopedic, Bucuresti, 2001 pp.99-100

stabilesc tipul de structură al jurnalului. Semnele misterioase par, în 1954, ușor refăcute. Sigur că există o încercare de a descoperi dăruirea de sine, metanoia, conversiunea totală și spectacolul plictisitor al lumii construite e din când în când rupt de imaginile minciunilor epocii (Iuda Tito, călău și trădător). În 1954, autorul e împărțit, e scindat între poziția eroului căutător al tainei morții și poziția tânărului doritor de peregrinări pentru a se stabili în lumea bucureșteană. Acest drum, de la Cluj la București, reprezintă, după anul 1949, o a doua ruptură.

O fază inițiativă va fi închisoarea, o alta Lătești, în ianuarie în 1963, dar sigur scopul lui Nicolae Balotă este de a descoperi „cultura de catacombe”, subterană, nu atât a lui însuși, cât aceea a epocii, în lăzi mizerabile, în depozite secrete cu tomuri filosofice și opuri teologice.

Perdelele-praguri inițiatice continuă: aceea cu lacrimile, apoi aceea cu *Farmacopeea Scandinavică* fiind urmate de perdeaua cu Medeea. Aici este, probabil, relația de profunzime a omului Nicolae Balotă cu propriul său destin. Medeea este o eroină tragică, *hybrisul* ei constă în faptul că își ucide copiii, aprinde palatul, alungă bărbatul, întrucât a dorit să fie înfinit iubită.

Credem că perdelele-praguri marchează literar diferitele etape inițiatice, cum e aceea a coborârii lui Orfeu în Infern, coborâre cu trimiteri în plan real la întâlnirea cu doctorul Țoiu, cu doctorul Stanca sau cu Ovidiu Constantinescu. Principiul jurnalului ține de pactul cu ordinea zilnică. Această ordine oferă nu numai o marcă a timpului istoric, ci și un fel de protecție pentru jurnalist. Interesant e că Nicolae Balotă se sperie să facă literatură și, alături de anumite scrupule etice, apelează la o suspendare a clauzei temporare, introducând o viziune peste patruzeci de ani, ceea ce ar însemna acceptarea unui adevăr trăit prin intermediul timpului în adolescență și retrăit în timpul matur.

Jurnalul seamănă puțin cu *Jurnalul fericirii* a lui N. Steinhardt, dar nu ne interesează atât viața reală, cât modul autorului de a lucra cu ajutorul „*buclelor*”. Relația între înfricoșător și profetica sacrului (*horrendum și mirabile*) reprezintă axul pe care se învâрте labirintul lui Nicolae Balotă. În partea lui pozitivă, cea referitoare la siajul Monseniorului Ghica, stă nu doar familia Șora, familia I. Chinezu, ci și Tudor Vianu și Edgar Papu, pătrunși de spiritul de toleranță.

Într-un fel, jurnalul acesta sfâșiat de *Remember* reprezintă un an fixat în timpul mort, dar timpul mort reprezintă relația cu „demonia”, cât și pe omul Nicoale Balotă, sau viața societății bucureștene, iar imaginile grotești ale personajelor, probabil, reale (Nelly, sau a lui C.) sunt fundalul pe care se dezvoltă o altă temă perdea-prag: Robinson Crusoe.

Imaginarul e proiectat pe relația dintre bine și rău, realizată nu prin referiri la propriul destin, ci prin referiri la destinul libertății sau la diferite părți ale lumii pline de steluțe rătăcitoare în care, din când în când, strălucește Nego sau Ion Omescu, în care este prins Ștefan Bezdechi terorizat de Xantipa lui.

Un alt prag la care ne referim e reprezentat de perdeaua inițiativă a oglinzii relaționată cu Osiris, enigma oglinzii negre care îl obsedează pe Nicolae Balotă. Aproape toate treptele labirintului au fost făcute sub semnul ochiului inițial al securistului care supraveghează lumea din exterior, sau a eului care privește lumea exterioară, încercând să se privească pe el.

Încercăm să segmentăm metodic jurnalul pentru a descoperi principiul nemărturisit al inițierii omului Nicolae Balotă, în raport cu evenimentele importante din biografie. Avându-se pe sine ca obiect al discursului, în funcție de grupurile sociale și istorice, Nicolae Balotă nu poate comenta etapele inițiatice la care este supus. Credem că, în momentul maturizării din 1955, se află trecerea de la adolescență spre maturitate. Oglindă a istoriei, prima etapă a jurnalului se termină în 1953, o dată cu moartea lui Stalin. Pragul de trecere este marcat și de

un element cosmic, marele viscol din ianuarie-februarie 1954 și de o relație specială cu grupul cerchiștilor, atunci când Eta Boieriu a sugerat o sinucidere colectivă. În acest timp începe coborârea în infern, *ad inferos*, un fel de drum de tip deșert, o coborâre ca ascensiune.

Drumul din deșert reprezintă, pentru Nicolae Balotă, „o ascensiune grea și îndelungată”⁵, coborârea drept ascensiune refuzând:

întoarcerea din copilărie;
refugiul în boală;
refugiul în artă;
refugiul în contemplație
refugiul în mască;

Pentru Nicolae Balotă, ascensiunea începe în clipa în care a dispărut frica, a refuzat minciuna, a acceptat clarviziunea, a descoperit libertatea drept un tot invizibil; toate acestea pot fi prinse în adevăratul antidot care este Sacrificiul.

După perioada inițială a neofitului, o perioadă de rătăcire prin labirint, urmează o a doua etapă, de ucenicie în iubire și în acedie, melancolie, nostalgie. Într-un fel, în etapa de ucenicie, se naște pasiunea de a trăi prin scris. Această etapă inițiativă stă sub semnul lui *ordo amoris*, ordinea iubirii. Partea a doua a inițierii din 1955 reia rătăcirile labirintice din prima parte cu referiri la concepția erotică a lui Sade, replică la *acedia* sau replica misterului oferit de existența lui Parsifal. Aici stă fraza esențială care explică pasiunea lui Nicolae Balotă de a scrie, dorința de a transforma existența în scris, de a metamorfoza viața și obiectele, Dumnezeu și ființele, cărțile în alte cărți: „Am ajuns la vârsta (dacă este vorba doar de vârstă) când îmi dau seama că trebuie să scriu totul, adică să preschimb toată viața în scris. Cred cu adevărat că totul poate fi și trebuie scris, că pot scrie orice. Pot transforma orice piatră inertă în cuvânt viu. Dar, înțeleg tot mai mult că nu pot scrie decât coborând până în străfundul abisului.”⁶

Dacă la începuturile sale ucenicul oscila între două elemente fundamentale, războiul și pacea, în a treia etapă inițiativă, atunci când devine un inițiat, personalitatea adolescentului se asociază cu alte fantasme. Procesul fundamental de transformare se datorează existenței Monseniorului Ghica, cu toate că faptele istorice nu sunt repovestite, ci doar afirmate. Nicolae Balotă transcrie ceea ce i se întâmplă, face foarte puține portrete și evită confesiunile, marcând doar etapele existențiale. Există aici un timp al experienței și unul al rememorării, dar, inițial, pentru Nicolae Balotă, jurnalul era secret și transformarea acestuia într-un act de destinație publică cere, neapărat, intervențiile pe care le-a numit *Remember*, iar noi le-am numit praguri-perdele. Aici intervine și o sinceritate de rangul al II-lea, un artificiu al sincerității, structura etapei aceleia care a devenit inițiat fiind o structură spiralată.

Mișcările în spirală, din prima etapă inițiativă, sunt reluate prin imaginea celor din cercul „Saint-Vincent-de-Paul” a Monseniorului Ghica, comentându-se diferitele bolgii, relația :

cu divinitatea;
cu filosofia;
cu societatea;
cu eul;
cu scrisul - putere ascunsă;

⁵ Nicolae Balotă, *Caietul albastru*, ed. citata, vol.I, p.201

⁶ idem, *ibidem*, vol.I, pp.259-260

cu fecunditatea tăinuită.

Autorul uită că scrie o povestire, el caută mereu câteva taine și întâlnirile cu Nego, Dinu Pillat sunt relatări cuminiți despre o viață neobișnuită, dar în nici un caz îngrozitoare sau înspăimântătoare. Sentimentul de a fi intrat în *Castelul* lui Kafka pare mai degrabă un sentiment literar, iar întâlnirile cu personalitățile epocii, Eta Boeriu, Niculescu, Dinu Pillat, Malița, Drimba, Ica Pop, Emil Petrovici, Alexandru Roșca, par doar rupte de explozia luminoasă a imaginii lui L. Blaga cu zâmbetul lui „Tao”⁷. Lucian Blaga și Constantin Daicoviciu, precum și pasionatul profesor Alexandru Borda, alături de Nicolae Mărgineanu sunt priviți, în 1990, cu ajutorul ocheanului oferit de Universitate și de zbaterele unora de a rămâne „prin trădări” la Universitate.

Desele reveniri la *Remember* arată o neîncredere a lui Nicolae Balotă în „potecile” din 1955. Un eveniment important îl reprezintă luna martie, când a căzut „Roller”⁸, sau filmele despre Gulliver, în care Nicoale Balotă caută simboluri ale păcatului din epocă.

Cele două voci, din 1954 și din 1994, nu au nimic evasi-ironic, sunt lipsite de ură, sunt lipsite de contradicție și sunt mult prea lucioase, polizate. Prea multe dintre informații sunt verificabile prin concepții filosofice și literare și, în permanență, discursul lui Nicolae Balotă pare convențional, circumstanțial, estetizant și teoretic. Nu e vorba de nici o descumpănire, de nici un reproș, sau de o eventuală falsitate, este vorba de un „daimon” pe care l-am numi distanțarea față de viață cu ajutorul surâsului complice, ce ar coagula un adevăr fără discontinuități, ruptura din *Remember* omogenizându-l sau răvășindu-l.

Modelul pe care îl generează Nicoale Balotă rămâne unul practic cultural: valoarea independentă a dreptului de a citi, valoare din care decurge dreptul de a scrie. A trăi înseamnă, pentru Nicoale Balotă, a scrie, iar a scrie înseamnă o referire la poziții metafizice, filosofice, politice, ideologice.

Se poate observa toleranța religioasă acceptată în relațiile lui Nicolae Balotă (*relații cu ungurii, evreii, germanii*) dar și un succes și un triumf semnificativ al românismului, înțeles ca un efect de echidistanță față de toate câmpurile de acțiune: artă, știință, politică. În plan metafizic, suferința individuală presupune o înțelegere a sadismului social în care discursul populist-comunist e simțit nu atât ca un balaur distructiv, cât ca o structură a destinului, a moirei, care presupune un imaginar literar acceptat drept virtute, precum modelul lui Orfeu, al Medeei, al lui Avraam.

Nu am descoperit, în *Caietul albastru* al lui Nicoale Balotă, nici o teorie a evoluției, căci decupajul viitorului, aproape inexistent, presupune o rămânere în prezent, în bibliotecă, și o re-scriere a lecturilor în sens larg umanist.

Virtutea esențială în scrierea intimă a lui Nicolae Balotă, jurnalul intitulat *Caietul albastru*, este suita de informații autobiografice și senzația că tot ceea ce scrie autorul este realizat prin bună credință, prin sinceritate, fără orgoliu. Rolul pe care îl joacă eul de suprafață se suprapune rolului jucat de eul de profunzime, sinceritatea neputând fi falsificată decât de buna cuviință, de elementul decorum. O altă caracteristică a acestui jurnal este legea prudenței și existența unei retorici a cruzimii. Lipsa elementelor dure sugerează că, uneori, trăirea autorului este marcată de exigențele buneicuviențe și de dorința de veridicitate. Confesiunea sa are un dublu filtru: în afară și înlăuntru.

În acest dialog dintre *Caietul albastru*, scris între 1954-1955, comentat prin intermediul *Remember*-ului din 1996-1998, se înserează operele științifice, vocația tragică a autorului ascetic, doritor de *acedie*, sau împătimit de ea, admirator al uransimului, fără a intra

⁷ idem, *ibidem*, vol.I, p.357

⁸ idem, *ibidem*, vol.I, p.458

în el, și, în ultimă instanță, un personaj ce se oglindește în eternele ape ale altor scriitori, încercând să descopere, în mișcările valurilor, propria sa fațetă, mai mult sau mai puțin autentică, dar, sigur, etică, estetică și religioasă greco-catolică.

Imaginile grupului de prieteni se conturează pline de farmec și seducătoarele întâlniri în lumea teatrului reprezintă, ca și altă dată, perdele-praguri, cu toate că inițierea în timpul mort se face acum cu ajutorul căutării nu în lumea reală a parteneriei, ci în lumea literară. *Remember*, din 1993, comentează nu doar despre limbă și bilingvism, nu doar despre polingvismul maghiar și german, cât preferința pentru limba franceză. Poveștile despre relațiile lingvistice pregătesc cursa comodă a imagini vieții zilnice din Bucureștii anilor 1955. În acelaș an, Nicolae Balotă propune o acțiune de revigorare a bisericii catolice, revenind mereu la imaginile privitoare la lumea lingvistică. Reîntâlnirea cu lumea Clujului și cu Magistrul Blaga îl face pe Nicolae Balotă să reia manuscrisele din ultimii 10 ani. Reamintim titlurile lor, întrucât e evident că multe dintre virtuțile *Caietului albastru* sunt prinse în aceste titluri: **tragic, exercițiu, polemos, pax**.

Jurnalul este foarte puternic organizat pe căutarea lui Agape, dragostea creștină, și, pentru întâia oară, Nicolae Balotă comentează filocalia: „Eros: o artă, o tehne misterioasă, activitatea prin care faci tot ce poți (moral sau imoral) pentru ca să te iubească. Nu mă gândesc desigur la agape, la caritas, în care nu este artă, nu este facere, ci dăruire. În iubirea profană, spre deosebire de iubirea sacră raportul primordial este de putere”⁹ În această a treia etapă inițiativă, relația eului cu sinele profund e mult mai puternică: „Avem toate vârstele în noi.”¹⁰ Toate sensurile cuvântului îl obsedează și astfel Nicolae Balotă caută „lepădarea de sine.”¹¹

Dacă într-adevăr jurnalul nu este re-scris și însemnările din 1954-1955 sunt reale, o lectură psihanalitică ar sugera că toată a treia etapă rămâne o pregătire pentru ultima eliberare de sine. Părerile despre scrierile criticilor (V. Streinu, T. Vianu, Ș. Cioculescu, E. Papu) sunt destul de acide, dar importantă rămâne aventura, cu un caracter mai mult sau mai puțin pasager, precum și încercarea de a descoperi ce ar însemna pentru el "Cercul".

Într-un *Remember* 1991-1997, Nicolae Balotă face portretul lui Radu Stanca și al spectacolului baladesc, cu preacunoscutul text *Corydon*. În 1955, Nicolae Balotă crede că eroarea capitală a modernilor a fost dispunerea culturii în același plan cu religia. Moartea dionisiacă, legea trupului cu legea minții îl obsedează în epocă și scrierea Memorandumului constituie o dilemă, un examen al conștiinței. În articolele din *Remember*, peste 40 de ani, lectura internă a omului Nicolae Balotă este preocupată de accepția unei forme echilibrate care se amplasează egal, indiferent de dramele intelectuale, din 20 în 20 de ani, în planuri echivalente.

Amintirea de la celula înghețată de la Malmaison, 1956, taie mereu drumul inițiativ din a treia etapă, îndreptat spre ultima bolgie. Etapa inițiativă de intrare în clasa ultimă a infernului, spre care coboară Orfeu, pare realizată de frigul (*ultima bolgie a infernului presupunea înghețul trădătorului*) din celula de la Malmaison, dar mai ales de alianța cuvintelor, care marchează dorința inconștientă a lui Nicolae Balotă de a fi sortit pierzaniei. Există o negație înscrisă în personalitatea omului, un entuziasm și o înflăcărare pentru teorii estetice și mai puțin dorințe de afirmare politică. Anul 1955 reprezintă un aliaj conștientizat între voința de a fi om al acțiunii și dorința de a fi om al contemplației.

O altă perdea-prag, raportată la prima etapă inițiativă, o reprezintă horoscopul, horoscop aplicat și asupra lui Thomas Mann, cât și asupra personajului Adrian Leverkühn.¹²

⁹ idem, *ibidem*, vol.II, p.114.

¹⁰ idem, *ibidem*, vol.II, p.119

¹¹ idem, *ibidem*, vol.II, p.122

¹² idem, *ibidem*, vol.II, p.307

Această analiză a lui Thomas Mann, precum și analiza Principiului ironiei al lui Kierkegaard, adaugă la personalitatea lui Nicolae Balotă ideea de **ales**. Perdele-praguri sunt din nou imagini ale spectacolelor, ale cuplurilor homo sau obișnuite, iar o privire din luna august spre vacanța marină demonstrează existența vie a nevoii de a crea traducând, scriind despre cărți, colaborând la Institutul de lingvistică, călătorind la Cluj și la Ochiuri.

Dintr-un anumit punct de vedere, Nicolae Balotă este o ființă dublă, un aliaj de „Bibliotecar” și de ingenuitate, îndrăzneala, generozitatea ținând de avantajele unei logici antitetice între profitul simbolic al *Memorandumului* și logica sigură a întâlnirii cu infernul carcerii. Dualitatea autorului e mai profundă decât toate duplicitățile, pentru că e vorba de o relație cu el însuși și acea glorie și moarte din prima etapă inițiativă apare inversată. Gloria e doar a lui, el vrea să-și demonstreze sieși că are curajul de a se confrunta cu politicul, cu toate că, situat între boemă și lume, poate intra, precum T. Vianu, Ș. Cioculescu, în lume, cu ajutorul traducerilor.

Explicațiile din 1955 asupra subtitlului *Timp mort* sunt mai degrabă teoretizări împotriva unei structuri anxioase, pe care autorul și-o rezolvă singur, pentru a sublinia etapa de nevedere în care va intra¹³, fiind interesat, în realitate, de o etapă narcisiacă.

Narcisismul lui Nicolae Balotă se vede în ambiguitatea relațiilor cu Cercul (*admirativ, dar și mefient*). În sfârșit, el are nevoie de un model demonic (Nego și Monseniorul Ghica), oglindă a lui Narcis. Ca orice Narcis, Nicolae Balotă preferă să moară privindu-se pe sine și de aceea acceptă încarcerarea, ochelarii negri, față de lume. Jurnalul scoate în evidență nevoia de program ambiguu: Narcis, privindu-se pe sine, știe că vede apa, dar caută un nume ascuns. Patria lui Nicolae Balotă este cartea, propria sa ființă și cartea pe care o scrie. Conștiente sau inconștiente, obsesiile sale au stabilit un mediu în care se exercită forțe sociale, atracții și respingeri, care-și află manifestarea fenomenală sub forma unor motivații psihologice (*răzvrătitul cumișit se răzvrățește, dorind să fie arestat*). Nicolae Balotă a avut norocul lui Narcis de a se metamorfoza într-o floare. A fost eliberat și a fost înscris din nou în traiectoria posibilă a jocului cu cărțile. Procesul de îmbătrânire socială se încheie în această etapă a ocupării poziției din infern.

În cele trei etape inițiatice ale lui Nicolae Balotă, religioasă, etică și estetică, există drumuri înlănțuite între evoluția estetică și aceea etică, între aceea religioasă și aceea estetică.

Jocul cu sinceritatea a fost completat sau depășit de către Magister, acela care a publicat jurnalul în 1999. Magistrul trece la viața exterioară, depărtându-se de aceea dinlăuntru, încearcă să judece lumile celorlalți scriitori, retrăind cu empatie motivele existențiale. În etapa de Magister, Nicolae Balotă renunță la factorii interiori, cu toate că privește orice experiență a altor autori, sau a personajelor, cu ajutorul unei prisme detașate, dar mereu deschise

Strategic, am reușit să facem portretul subiectiv al autorului, folosind o schemă emblematică, aceea a unui înțiat ce coboară în lumea infernului, urcă spre aceea a paradisului, dar rămâne mereu în purgatoriu, pentru că nu are puterea să se autocontemple. Credem că o descoperire personală este aceea a unui autor care refuză să-și arate părțile ascunse, se distanțează mereu de sine cu ajutorul măștilor și, la un moment dat, utilizează doar strategii retorice, povestind mereu ceea ce se întâmplă altora și prea puțin lui însuși.

Travestiul *Caietului albastru* demonstrează că autorul, căutător de metafore, rămâne sedus de senzualitatea scriiturii altora. Autorul utilizează mereu un narator omniscient și omniprezent, dedublându-se cu o proprie mască după patruzeci de ani, dar nu reușește să-și piardă identitatea de voce distanțată. *Caietul albastru* este un titlu de împrumut și artistul face

¹³ idem, *ibidem*, vol.II, p.359

mereu vii disecții în glasurile altor autori. Când scrie despre autorii de jurnale, Nicolae Balotă este conștient că scriitorii inventează mereu sosii pentru a-și ascunde eul fictiv. În cadrul discursului jurnalului, Nicolae Balotă arată că singura sa vocație este aceea de a comenta tehnicile din glasurile celorlalți, mania de a schimba mereu măștile, devenind un simbol și o situație fără ieșire, chiar dacă mereu introduce alte detalii.

Bibliografie:

1. Balotă, Nicolae, *Caietul albastru (Timp mort 1954-1955, Remember 1991 – 1998)*, Editura Universal, Dalsi, 2000.
2. Balotă, Nicolae, *Nu știu altceva decât să citesc și să scriu*, interviu realizat de Alexandru Ștefănescu în *România literară*, 30, 6 (12-18 februarie 1997), p. 3, 10
3. Balotă, Nicolae, *După întoarcerea din Babilon*, în *Viața românească*, An. 94, Nr. 819 (aug – sept 1999), pp. 8-22.
4. Balotă, Nicolae, *Plînge raftul*, în *România literară*, An 32 (11-17 aug. 1999), p.10.
5. Balotă, Nicolae, *Biblioteca neterminată*, în *Flacăra*, nr. 7, anul 1999, p.36.
6. Balotă, Nicolae, *Cine poate să spună cu cugetul împăcat că este ales* – Dora Pavel în dialog cu Nicolae Balotă, în *Contemporanul – ideea europeană*, An. 10, nr. 4 (27 ian. 2000), pp. 8-11.
7. Balotă, Nicolae, *Scrisul are același rost ca și viața. Scriu așa cum trăiesc. Scriu pentru că trăiesc și scriu ca să trăiesc.* (dialog cu Nicolae Balotă, realizat de Ion Zubașcu), în *Convorbiri literare*, An. 134, nr. 3, (martie 2000), pp. 4-5, 43.
8. Balotă, Nicolae, *Schițe pentru un autoportret (II)*, în *Luceafărul* (București), nr.5 4, (9 feb.2000), pp. 12-13.
9. Afloroaei, Ștefan, *Lumea ca reprezentare a celuilalt*, Editura Institutul European, Iași, 1994.
10. Simion, Eugen, *Ficțiunea jurnalului intim. Există o poetică a jurnalului?*, Univers enciclopedic, București, 2001.
11. Bălu, Ion, *Caietul albastru*, în *Apostrof* (Cluj-Napoca), An. 10, nr. 9 (sept. 1999), p.10.
12. Chioraru, Dumitru, *Dublul jurnal al lui Nicolae Balotă*, în *Apostrof* (Cluj-Napoca), An.11, nr. ½, (ian-feb. 2000), pp. 118-121.
13. Christi, Aura, *Magister Nicolae Balotă*, în *Contemporanul – ideea europeană*, An.10, nr.4, (27 ian.2000), p.7.
14. Grigurcu, Gheorghe, *Nicolae Balotă între divin și demonic*, în *Viața românească*, an.94, nr. 8-9 (aug – sept. 1999), pp. 166-172.
15. Petreu, Marta, *Omul cu caietul albastru*, în *Apostrof* (Cluj-Napoca), An. 11, nr. 112, (ian.febr. 2000), pp.188-193.
16. Pop, Ion, *Timp viu în timpul mort*, în *Vatra* (Târgu Mureș), An. 27, nr. 342, (sept. 1999), pp.57-58.
17. Popa, Mircea, *Nicolae Balotă sau fascinația cuvântului*, în *Apostrof*, (Cluj-Napoca), An.11, nr. ½, (ian.febr. 2000), pp. 149-151
18. Ștefănescu, Alexandru, *Despre scriitorul Nicolae Balotă la aniversarea a 70 de ani*, în *România literară*, 28, nr. 3, (1-7 februarie 1995) p.3.